

QSR – Edycja Polska

Przegląd Socjologii Jakościowej

Tom VII, Numer 3 – Listopad 2011

Dominika Byczkowska
Uniwersytet Łódzki, Polska

Chris Shilling (2010) *Socjologia ciała*. Przetłoczyła Marta Skowrońska
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Socjologia ciała jest dyscypliną wiedzy, która w ostatnich latach cieszy się w Polsce coraz większą popularnością. Świadczy o tym między innymi rosnąca liczba publikacji polskich naukowców na temat ciała (m.in. Jakubowska 2009; Konecki 2008, 2010; Buczkowski 2005), tworzenie coraz większej liczby cieszących się dużym zainteresowaniem konferencji i grup tematycznych dotyczących problematyki ciała, a także przekład jednej z podstawowych dla tej subdyscypliny pozycji – *Socjologii ciała* Chrisa Shillinga.

Jako badaczka zajmująca się zagadnieniem wpływu procesów społecznych na ciało z ciekawością, ale także dosyć wysokimi wymaganiami sięgnęłam po książkę Chrisa Shillinga. Jest to autor, który obok Briana Turnera i Mike'a Featherstona jest uznawany za klasyka socjologii ciała. Oczekiwałam od tej książki wiele i nie zawiodłam się, choć z pewnością jest to jedna z tych pozycji, które zyskują przy bliższym poznaniu.

Oddana w ręce polskiego czytelnika publikacja jest drugim wydaniem książki, uzupełnionym o przedmowę do tej edycji i posłowie, w którym autor przedstawia nowsze prace dotyczące cielesności, a także prezentuje wzbogacone wnioski teoretyczne. Książka składa się z dziewięciu rozdziałów, które tematycznie tworzą cztery części.

W pierwszej części książki (rozdział 2) autor dokonuje przeglądu statusu ciała w pracach poszczególnych teoretyków, a także w socjologii jako takiej. Stawia także jedną z głównych tez odnoszących się do miejsca ciała w socjologii, o tak zwanej *nieobecnej obecności*. Shilling twierdzi, że – pomimo iż ciało było obecne w pracach socjologicznych właściwie od zawsze – nigdy nie zajmowano się nim wprost i w sposób systematyczny.

Dostarczając wielu argumentów za obecnością ciała w teorii socjologicznej i traktowaniem go jako pełnoprawnego przedmiotu badań, autor pokazuje jednocześnie zjawiska cielesne obecne we wcześniejszych pracach socjologicznych. I właśnie z poszukiwaniem ciała w klasycznej socjologii wiąże się pierwszy z zarzutów wobec tej pozycji. Miałam nieodparte wrażenie, że Shilling, prezentując prace Marksa, Webera, Durkheima czy Simmla, doszukuje

¹ Dane adresowe autora: Katedra Socjologii Organizacji i Zarządzania, Instytut Socjologii, wydział Ekonomiczno-Socjologiczny UŁ, ul. Rewolucji 1905r. nr 41/43, 90-214 Łódź
E-mail: dominika.byczkowska@wp.pl

się w nich ciała, którego w tych pracach nie ma. Świadczą o tym nawet sformułowania samego autora, takie jak „«sekretna» historia ciała” czy „milczące zainteresowanie związkiem między nowoczesnością a ciałem” u Webera (s. 41–42).

W tej samej części autor prezentuje ciekawy i bogaty dorobek socjologii feministycznej, której przypisuje, całkiem zresztą słusznie, wprowadzenie tematyki cielesności jako tematu rozważań nauk społecznych.

Druga część, zawierająca rozdziały 3, 4 i 5, przedstawia analizę poszczególnych podejść metodologicznych do badania ciała w socjologii. Perspektywy prezentowane przez Shillinga to socjobiologia, konstruktywizm społeczny i koncepcje Boba Connella oraz Petera Freunda. Te ostatnie są, zdaniem autora, udaną próbą połączenia założeń teorii naturalistycznej i konstruktywizmu.

W części trzeciej, na którą składają się rozdziały od szóstego do dziewiątego, autor kontynuuje analizę rozmaitych socjologicznych podejść do ciała, między innymi Norberta Eliasa i Pierre’a Bourdieu. Jest to moim zdaniem najbardziej interesująca część tej książki. Autor ciekawie opisuje kwestię kapitału fizycznego w koncepcji Pierre’a Bourdieu, w jasny i konkretny sposób przedstawia problematykę jego transmisji i kontroli. Bardzo inspirujący i ciekawie napisany jest także wywód dotyczący dorobku Eliasa. Shilling przytacza wiele przykładów, a także cytatów z dzieł tego uczonego. W dalszych fragmentach zajmuje się kwestią ciała w kontekście późnej nowoczesności. Widać tutaj, jak zresztą w całej książce, duże inspiracje koncepcją Anthony’ego Giddensa oraz postmodernizmem i pracami Zygmunta Baumana.

Czwartą część stanowi posłowie do wydania drugiego, w którym Shilling zajmuje się trzema najbardziej interesującymi go problemami cielesności. Są to: status nieobecnej obecności w socjologii, związek pomiędzy ciałem i tożsamością oraz rozwój aspektu teoretycznego studiów nad ciałem. Ten dobór tematów pogłębionej analizy może zaskakiwać. Autor uzasadnia go jednak jako próbę zwrócenia uwagi na zaniedbane w socjologii tematy. Dużo miejsca poświęca także zagadnieniom śmierci oraz ciała jako projektu – dwóch kwestii szczególnie problematycznych dla człowieka późnej nowoczesności.

Na koniec kilka słów na temat przekładu. Marta Skowrońska, która podjęła się tłumaczenia książki ze świetnym – co należy przyznać – skutkiem, miała przed sobą dosyć trudne zadanie. Po pierwsze, Shilling nie należy do autorów o tak zwanym lekkim piórze. Po drugie, w pracy odwołuje się on do wielu teoretyków i przytacza stosowane przez nich pojęcia. Tłumaczka nie tylko przyjęła w pracy istniejące już w polskiej socjologii tłumaczenia terminów bardzo wielu teoretyków, co wymagało sięgnięcia do publikacji źródłowych, ale także zadała sobie trud wyjaśnienia ewentualnych nieścisłości, alternatywnych tłumaczeń (np. terminu ‘gust’ u Bourdieu na s. 142). Zastanawia, a właściwie zasmuca, brak redaktora naukowego tej pozycji. Jest to niestety praktyka stosowana coraz częściej przez wydawnictwa naukowe (patrz także: Konecki [2011]).

Podsumowując książkę Chrisa Shillinga, zacznę od jej mocnych punktów. *Socjologia ciała* jest z pewnością lekturą obowiązkową dla badaczy i praktyków (np. terapeutów) zajmujących się ciałem, płcią społeczną, socjalizacją, resocjalizacją, kwestiami rasowymi i tym podobnymi. Książka prezentuje bowiem bardzo szeroki zakres teorii, a także wiele przykładów badań nad różnymi aspektami cielesności w kontekście społecznym. Dużo można się dowiedzieć

o miejscu ciała w teorii zarówno klasyków socjologii (Michel Foucault, Pierre Bourdieu, Erving Goffman), jak i w słabiej znanych polskiemu czytelnikowi pracach na przykład Petera Freunda czy Roberta Connella. Jest to największa zaleta tej pracy.

Autor zajmuje się także tym, o czym często zapominają badacze i teoretycy interesujący się ciałem – próbą odpowiedzi lub przyjęcia definicji tego, czym jest ciało – tak „oczywisty” termin, który jednak rozumiany jest inaczej nie tylko przez różne nauki, ale przez różne perspektywy w ramach samej socjologii. Zwraca także uwagę, co także rzadkie wśród badaczy ciała, na „mięśność” teorii socjologicznej. Jak pisze: „kiedy analizujemy – najwyraźniej wyłącznie społeczne – aspekty studiów nad ciałem [...] zbyt łatwo przychodzi nam odrywanie dyskusji dotyczącej ludzkiej cielesności z *daleka od* krwi, mięsa, kości i zmysłów, i prowadzenie jej w *kierunku* odcieleśnionej wizji czynników organizacyjnych, technologicznych i innych” (s. 218).

Słabym punktem książki Shillinga jest jej zdecydowane przeteoretyzowanie, co jest szczególnie widoczne w opisie klasycznej myśli socjologicznej i poszukiwaniu, czasem na siłę, problematyki ciała w koncepcjach Webera, Marksa czy Durkheima. Nie umniejsza to jednak jego wkładu w poznanie ciała z perspektywy nauk społecznych – ciała, bez którego teoria socjologiczna nie może być pełna. Jak sam pisze, „temat ten jest dla socjologów zbyt istotny, aby mieli go pozostawić naukom przyrodniczym” (s. 214).

Bibliografia

- Buczkowski, Adam (2005) *Spoleczne tworzenie ciała. Płeć kulturowa i płeć biologiczna*. Kraków: Universitas.
- Jakubowska, Honorata (2009) *Socjologia ciała*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Konecki, Krzysztof T. (2008) Touching and Gesture Exchange as an Element of Emotional Bond Construction. Application of Visual Sociology in the Research on Interaction between Humans and Animals [93 paragraphs]. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research* 9(3), Art. 33. Dostęp październik 2011. (<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0803337>).
- (2010) "Wywiad na podstawie filmów w badaniach praktyki jogi – na przykładzie badań cielesności i gestów w społecznym świecie praktyki jogi". S. 303–335 w *Kultury, subkultury i światy społeczne w badaniach jakościowych*, pod redakcją Jacek Leoński, Magdalena Fiternicka-Gorzko. Szczecin: Volumina.pl.
- (2011) "«Kwadratowość» jako zjawisko w procesie tłumaczeń tekstów socjologicznych". *Przegląd Socjologii Jakościowej* VII(2): 5–24. Dostęp sierpień 2011. (http://www.qualitativesociologyreview.org/PL/archive_pl.php).
- Shilling, Chris (2010) *Socjologia ciała*. Przełożyła Marta Skowrońska. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Cytowanie

Byczkowska, Dominika (2011) "Chris Shilling (2010) *Socjologia ciała*. Przełożyła Marta Skowrońska Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN". *Przegląd Socjologii Jakościowej*, Tom VII Numer 3 Pobrany Miesiąc, Rok (http://www.qualitativesociologyreview.org /PL/archive_pl.php).